

ÇALIŞMA, SOSYAL HİZMETLER VE AİLE
BAKANLIĞI'NIN ÇOCUKLAR AÇISINDAN EVLAT
EDİNDİRME HİZMETİ¹

Bircan REÇBER*

ÖZ

Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı (ÇSHAB), isminden de anlaşıldığı gibi yapısı gereği birçok alanda hizmet sunmaktadır. Bakanlık özellikle sosyal hizmetler kapsamında evlat edindirme hizmeti de sunmaktadır.

ÇSHAB evlat edindirme hizmetini korumak ve yetiştirmek üzere kurumlarına aldığı çocuklar için kullanmaktadır. Bu hizmet sunulurken ÇSHAB'ın doğrudan bağlı olduğu kuruluş kanunu ile diğer düzenlemeler dikkate alınmaktadır. Evlat edindirme hizmetinin gayesi daima çocukların yüksek yararı ilkesini gözetmektir. Bu ilkenin dikkate alınmaması veya çiğnenmesi ileriye dönük çocuklar açısından telafisi mümkün olmayan zararlara yol açabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmetler, Evlat Edindirme, Medeni Kanun, Çocuk Hakları, İnsan Hakları.

---

* Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Hizmet Uzmanı.

¹ Bu çalışma 2018 yılının Nisan ayında savunulan ve jüri tarafından oybirliği ile kabul edilen "İnsan Hakları ve Sosyal Adalet Açısından Devletin Çocuklara ve Kadınlara Yönelik Sunduğu Hizmetler: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çalışanları Örneği" isimli doktora teziminin bir bölümünden kısmen alıntılanarak, esinlenilerek ve değiştirilerek yazılmıştır (Reçber, 2018: *passim*).

**THE ADOPTION SERVICE OF THE MINISTRY OF
FAMILY, LABOUR AND SOCIAL SERVICES IN
TERMS OF CHILDREN**

ABSTRACT

The Ministry of Family, Labour and Social Services (ÇSHAB), as understood from its name, offers services in many areas due to its structure. In addition, the Ministry is provided with adoption services within the scope of social services.

76

İİBF Dergi
35/2
Aralık
December
2016

The ÇSHAB conducts the adoption service to protect and to raise children within the institution. In providing this service, the establishment law and other regulations are considered, to which the ÇSHAB is directly subjected. The aim of the adoption service is always to achieve the best interests of children. Disregard or violation of this principle can lead to irredeemable damage to children.

Key Words: Social Services, Adoption, Civil Law, Children's Rights, Human Rights.

GİRİŞ

Belirtmek gerekir ki daha önceden ismi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olan yapılanma, Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Kararname No 1)'nin 65. maddesi ve devamında Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı (ÇSHAB) şeklinde değiştirilmiştir (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180710-1.pdf>) (e.t.: 13.10.2018). Böyle olunca 03.06.2011 tarihli Sosyal Hizmetler Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin ilk otuz üç maddesi de yürürlükten kaldırılmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Kararname No 1)'nin 65. maddesinin c ve g paragraflarında, ÇSHAB'ın çocuklara ilişkin politikasını veya yaklaşımını genel olarak düzenlemektedir. Bu anlamda ÇSHAB, çocukların toplum içerisinde kendilerine yönelik oluşabilecek ihmal(ler)ji önlemeye çalışmakta ve istismar edilme riskine karşı korumaya almakta, bu konuda stratejiler ve politikalar belirlemekte, bunların uygulanmasını sağlamakta, çocuklar açısından sosyal hizmetlerin ve yardım faaliyetlerinin kamu kurumları ile gönüllü yapılanmalar tarafından yürütülmesinde birimleri aracılığıyla koordinasyon sağlamaktadır.

Ayrıca, ÇSHAB çocukların aile içerisinde kalmalarını sağlayarak bunların yetiştirilmesine, bunun mümkün olamadığı zorunlu durumlarda çocukların korumaya, bakıma veya ihtiyaç duyulan diğer hizmet modeline alınmasına çalışmaktadır. Çocukların aile içerisinde kalmalarını sağlama hususunda ÇSHAB, ailenin eğitilmesine, aileye danışmanlık hizmeti verilmesine ve sosyal yardımlarla güçlendirilmesine yönelik politikalar geliştirmekte ve bunları uygulamaktadır. Elbette ÇSHAB bu hizmetler için gündüzlü ve yatılı sosyal hizmet kuruluşları kurmakta ve işletmektedir.

ÇSHAB'ın görev ve yetkilerini düzenleyen mevzuat dikkate alındığında teorik nitelikte de olsa genel anlamda bir aksaklığın veya eksikliğin olmadığı söylenebilir. Bu durumun uygulama açısından eksiksiz veya genel olarak sorunsuz olduğunu söyleyebilmek için fiili duruma da bakmak gerekir.

ÇSHAB'ın mevzuat açısından oldukça fazla görevi ve yetkisi bulunmaktadır. Bu görev ve yetki alanından birisi de çocuklara yönelik evlat edinme yetkisidir. Bu yetkiyi ÇSHAB mevzuat kapsamında kullanırken Medeni Kanun ve diğer iç hukuk düzenlemelerini de dikkate alarak kullanmaktadır. Evlat edinme hususu çok kapsamlı ve hukuki tahlili gerekli kılan bir konudur. Bu anlamda konumuz gereği burada ÇSHAB'ın ilgili birimlerinde çeşitli nedenlerle bulundurulmuş çocukların nasıl ve ne şekilde evlatlık olarak verildiğini genel anlamda ele almaya çalışacağız.

78

1. EVLAT EDİNDİRMEYE İLİŞKİN ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

İİBF Dergi
35/2
Aralık
December
2016

Konumuz gereği, evlat edinme veya edindirmeye ilişkin gerek ulusal gerek uluslararası düzeydeki işlemlere genel olarak değineceğiz. Çünkü bu düzenlemelerin analiz edilmesi, alanındaki uzman/yetkin hukukçuların işidir. Böyle bir analize girmek maddi anlamda hatayı ve meslek alanına saygı duymamayı beraberinde getirebilir. Bu nedenle gerek ulusal gerek uluslararası mevzuat olarak Türkiye'nin muhatap olduğu kuralları bu çalışmada sadece saptayarak konuyu irdelemeye çalışacağız.

ÇSHAB'ın kuruluş kanunu doğal olarak Türkiye'de bulunan (ikamet eden, ikametgâh sahibi aile yanında kalan, kimsesiz olarak bulunan/refakatsiz vb. durumundaki) yabancı devlet uyrukluğundaki veya vatansız konumundaki çocukları kapsayıcı düzenlemeler içermemektedir. Konuya ilişkin 04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun ilgili düzenlemelerinin dikkate alınması gerekmektedir². Bu kanunun ilgili düzenlemeleri genel olarak İçişleri Bakanlığı'na bağlı nitelikte (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne bağlı) görev üstlenen ve yetki kullanan İl

---

² Bu kanun 11.04.2013 tarihli Resmi Gazete'nin 28615 sayılı sayısında yayımlanmıştır. Kanun 11.04.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunda özellikle refakatsiz çocuklarla ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Bu çocukların özellikle evrensel mahiyette kabul edilen temel ve hak özgürlükler dikkate alındığında (kuraldışı/istisnai durumlar saklı kalmak kaydıyla) sosyal hizmetler kapsamındaki yardımlardan yararlandırılmaları son derece önemlidir. Konuya ilişkin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gerekli düzenlemeleri içermektedir.

*Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı'nun Çocuklar Açısından
Evlat Edindirme Hizmeti*

Göç İdareleri tarafından uygulanmaya çalışılmaktadır. Bu kurumlar ile ÇSHAB'a bağlı olarak yetki üstlenen ve görevlerini yerine getiren ÇSHAB İl Müdürlüklerinin koordinasyon içerisinde olmaları, verilmesi öngörülen veya gereken hizmet için önemlidir.

Diğer yandan Birleşmiş Milletler Genel Kurul tarafından 03.12.1986 tarih ve 41/85 sayılı kararıyla kabul edilen "Özellikle Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Bakıcı Aile Yanına Yerleştirme ve Evlat Edinme Bağlamında Olmak Üzere, Çocukların Korunmasına ve Esenliğine İlişkin Sosyal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi" de önemli bir işlem olmaktadır. Yirmi dört madden oluşan bu bildiri, özet nitelikte çocuğun öncelikle bakımının, eğitiminin vb. konularda ebeveynleri tarafından üstlenilmesini, bu durumun yokluğu halinde ise diğer durumların (bakıcı, koruyucu, aile, evlat edinme, korunma vb.) nasıl ve ne şekilde olması gerektiğini detaylı olarak düzenlemektedir (Gemalmaz, 2010: 583-591; http://www.un.org/fr/documents/view_doc.asp?symbol=A/RES/41/85) (e.t.: 10.10.2018).

Çocuk haklarına (dolayısıyla evlat edinme/edindirmeye) ilişkin bölgesel nitelikte de uluslararası hukuk işlemlerinin kabul edildiğini belirtmek gerekir. Bunlardan bazıları temel anlamda pür insan hakkı olarak kabul edilmese de yine de bu kategori içerisine özel haliyle kabul görmektedir. Örneğin, Avrupa Konseyi Üyesi Devletler Arasında Gençlerin Kollektif Pasaportla Seyahatlerine İlişkin Avrupa Anlaşması, Evlat Edinmeye İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Küçüklerin Vatana İadesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin İadesi Hakkında Avrupa Sözleşmesi vb. bu kategorideki işlemler olmaktadır. Bu işlemlerin yanı sıra pür insan hakları kategorisinde sayılan Evlilik Dışı Doğan Çocukların Hukuki Statüsü Hakkında Avrupa Sözleşmesi ile Çocuk Haklarının Kullanılmasına Avrupa Sözleşmesi'ni³ belirtmek gerekir (Gemalmaz, 2003: 508).

---

³ Avrupa Konseyi Üyesi Devletler Arasında Gençlerin Kollektif Pasaportla Seyahatlerine İlişkin Avrupa Anlaşması, 16.12.1961 tarihinde imzalanmış ve 16.01.1962 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, anlaşmayı 14.09.1962 tarihinde imzalamış ve 15.10.1962 tarihinde kesin olarak taraf olmuştur. Evlat Edinmeye İlişkin Avrupa Sözleşmesi, 24.04.1967 tarihinde imzalanmış ve 26.04.1968 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme,

Türkiye’de evlat edinmenin koşulları Medeni Kanunda belirtilmiştir. Ayrıca taraf olduğumuz ve iç hukukumuza mal ettiğimiz uluslararası hukuk işlemlerinin ilgili düzenlemelerinin de bu konuda dikkate alındığını vurgulamak gerekir. Örneğin 14.01.2004 tarih ve 5049 sayılı yasa ile kabul ettiğimiz “Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme” (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5049.html>) (e.t.: 05.10.2018) önemli düzenlemeler içermektedir. Çocukların evlat edinilmesinin çok kapsamlı bir husus olduğunu tekrar hatırlatarak bu konuda bir yandan Türkiye’de evlat edinme işlemi yapılabilirken diğer yandan yabancı uyruklu çocukların Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşları ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşı çocukların yabancılar tarafından da evlat edinilmeleri mümkündür. Ancak belirtmek gerekir ki bu hususlar bir yandan medeni hukukun diğer yandan özellikle milletlerarası özel hukukun ve kısmen de milletlerarası/uluslararası kamu hukukunun alanına girmektedir. Böyle olunca diğer alanlara saygı ilkesi kapsamında uzmanlık alanımız açısından durumu değerlendirmek uygun olacaktır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi evlat edinmeyle ilgili düzenlemeler Medeni Kanununun 305 ila 320. maddelerde yer almaktadır. Ayrıca 15.03.2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük” (KEEAFYİT) hükümlerini ve bu düzenlemelere uygun olarak hazırlanan genelgeleri de hatırlatmak gerekir.

27.11.2008 tarihinde Strasburg’da revize edilerek tekrar kabul edilmiştir (bkz., Aykaç, 2009: 389-404). Türkiye bu sözleşmeye taraf değildir. Küçüklerin Vatana İadesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi, 28.05.1970 tarihinde imzalanmış ve 28.07.2015 tarihinde imzacı devletlerden üçünün onay vermesi sonucunda yürürlüğe girmiştir. Bu üç devletten biri de Türkiye’dir. Türkiye sözleşmeyi 26.06.1974 tarihinde imzalamış ve 02.12.1976 tarihinde ise taraf olmuştur. Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin İadesi Hakkında Avrupa Sözleşmesi, 25.05.1980 tarihinde imzalanmış ve 01.09.1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye sözleşmeyi 20.10.1997 tarihinde imzalamış ve 01.06.2000 tarihinde taraf olmuştur (<https://www.coe.int/fr/web/conventions/full-list>) (e.t.: 03.10.2018).

2. EVLAT EDİNDİRMEDE ÇSHAB YETKİLİ BİRİMLERİ

Koruma altına alınan çocukların evlat edinmesinde ÇSHAB yetkili birimlerinin kullandığı yetkiler önemlidir. Ayrıca kişilerarası anlaşma yoluyla da evlat edinilebilmektedir. Prensip olarak evlat edinme hususunda aile mahkemesine, bu mahkemenin bulunmaması halinde asliye hukuk mahkemesine başvuru yapılmaktadır. Medeni Kanunun 316. maddesi itibarıyla ilgili mahkeme evlat edinen(ler) ile evlat edinilecek hakkında kapsamlı araştırma yapmasını istemektedir.

Bu durumda araştırmayı prensip olarak ÇSHAB İl Müdürlükleri yapmaktadır. Zira Medeni Kanunun 320. maddesi gereğince aracı kurum konumunda olan ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'dür. Ancak bu tür yetkiyi kullanmada İl Müdürlükleri görevlendirilmiş durumdadır.

Eğer taraflardan birisi yurt dışındaysa, evlat edinecek aile veya kişi(ler) buldukları devletin yetkili kurumuna müracaat etmeleri gerekmektedir. Yurtdışına yönelik evlat edindirme işlemlerinde yetki ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Aile Yanında Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı) tarafından bizzat kullanılmaktadır. Bahsettiğimiz araştırma sonucunda evlat edindirme prosedürü kapsamında hazırlanan uzman raporu (kanaat bildirme de dâhil) ilgili mahkemeye sunulmaktadır.

3. EVLAT EDİNİMİNE İLİŞKİN GENEL ŞARTLAR

Evlat edinme hususunda belirli şartların sağlanması veya yerine getirilmiş olması gerekmektedir. Medeni Kanunun 305. maddesi gereğince, bir çocuğun/küçüğün evlat edinilmesinde aranan şartlardan birisi, evlat edinen tarafından küçüğün bir yıl süreyle bakılması ve eğitilmesi gerekli olmaktadır. Burada en önemli kriter evlat edindirmenin çocuğun yararı doğrultusunda yapılmasıdır. Ayrıca, evlat edinenin yararının diğer küçüklerin yararlarını hakkaniyet doğrultusunda zedelememesi gerekmektedir.

Evlat edinen(ler)le evlat edinilecek kişi arasında en az on sekiz ve en fazla kırk yaş farkının olması zorunludur. Evlat edinilecek küçük ayırt etme gücüne sahipse evlatlık işlemi doğrultusunda rızasının alınması gereklidir. Ancak, çocuk vesayet altında ise çocuğun ayırt etme

gücüne sahip olup olmadığı dikkate alınmamakta ve Medeni Kanununun 397. maddesinde öngörüldüğü gibi vesayet dairelerinin izniyle evlat edinilebilmektedir. Çocuğun ana ve babasının rızasının gerekmediğini düzenleyen Medeni Kanununun 311 ve 312. maddeler hariç olmak üzere, evlat edinilecek çocuk için ana ve babasının rızası gereklidir. Bu rıza verme işlemi çocuğun veya anne ve babasının ikametgâhlarının bulunduğu mahkemede sözlü veya yazılı olarak açıklanmakta ve tutanağa geçirilmektedir. Bu rıza, evlat edinenlerin adları veya evlat edinenler henüz belirlenmemiş olsa bile geçerli olmaktadır (Medeni Kanun 9. Md.).

82
İİBF Dergi
35/2
Aralık
December
2016

Evlat edinecek evli çiftlerin en az beş yıl evli olmaları veya otuz yaşını doldurmaları gerekmektedir. Eşler, aşağıda istisnasını sunacağımız haller dışında birlikte olmak koşuluyla evlat edinebilirler. Evli olmayan kişilerin birlikte evlat edinmeleri Medeni Kanununun 306. maddesi itibarıyla yasaklanmıştır. Eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlat edinebilmesi için en az iki yıldan beri evli olmaları veya kendisinin otuz yaşını doldurması gerekmektedir. Evli olmayan bir kişinin tek başına evlat edinebilmesi için otuz yaşını doldurma koşulu aranmaktadır. Diğer yandan otuz yaşını dolduran evli kişilerden birisi (istisnai mahiyette), diğer eşin sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olması veya iki yılı aşan bir süre itibarıyla nerede olduğunun bilinmemesi veya mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşaması hallerinde tek başına evlat edinebilir. Aslında burada eşlerin birlikte evlat edinmelerini engelleyen hususların olması nedeniyle tek başına evlat edinmeye Medeni Kanununun 307. maddesi olanak tanımaktadır.

4. TÜRKİYE'DE VE YURT DIŞINDA EVLAT EDİNMEK İÇİN MÜRACAAT YERİ VE İSTENEN BELGELER

ÇSHAB'na bağlı birimlerde kalan çocuklar itibarıyla evlat edinme hususunda müracaatta bulunmak isteyen(ler) yazılı irade bildirimlerini, ikamet ettikleri veya ikametgâhlarının bulunduğu yerdeki ÇSHAB İl Müdürlüklerine yapmaktadır.

Yurt dışında ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile diğer devletlerin vatandaşları kabul eden devletin merkezi makamına ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde bir yıldan fazla süreyle oturma izni alan diğer devlet vatandaşları kabul eden devletin merkezi makamına

*Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı'nın Çocuklar Açısından
Evlat Edindirme Hizmeti*

gönderilmek kaydıyla buldukları yerdeki ÇSHAB İl Müdürlüklerine yapmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yapılan müracaatlarda, başvuranlara sosyal hizmet uzmanı tarafından hakkında evlat edinilecek çocuğun özellikleri de dâhil olmak üzere evlat edinmenin sosyal ve hukuki yönlerine veya sonuçlarına yönelik gerekli her türlü bilgi verilmekte ve açıklama yapılmaktadır. Ayrıca ilk görüşme formu başvuranlarla sosyal hizmet uzmanı tarafından birlikte doldurulmaktadır.

Müracaat ile birlikte evlat edinmeyi gaye edinenlerden şu belgeler istenmektedir: Nüfus kayıt örneği; başvuran ve birlikte yaşanan aile bireylerinin (sicil/sabıka kaydı affına uğrasalar bile) sabıka kaydı; mal varlığı, gelir düzeyi ve sosyal güvenlikle ilgili gerekli dokümanlar; yerleşim yeri belgesi; öğrenim durumuna ilişkin belge; fiziksel, zihinsel ve ruhsal engelinin, sürekli bakım gerektiren durumunun, bulaşıcı veya sürekli bir hastalığının, alkol ve uyuşturucu bağımlısı olmadığını kanıtlayan sağlık raporu. Ayrıca, Türkiye'de ikamet eden veya ikametgâh sahibi olan yabancı uyruklu kişilerden veya yurt dışında yaşayan Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlarından oturma izin belgesi ve evlat edinilecek çocuğun kabul eden devletin ülkesine girmesine, orada sürekli kalacağına dair belge de müracaat eden(ler)den istenmektedir. Bahsi geçen bu belgelerin başvuru tarihinden itibaren en geç iki ay içerisinde tamamlanması gerekmektedir. Zira süreyi geçirenlerin başvuruları işleme konulmamaktadır.

Evlat edinme amacıyla müracaat edenler gerekli belgeleri teslim etmelerinden itibaren altı ay içerisinde ikamet ettikleri veya ikametgâhlarının bulunduğu yerlerde ziyaret edilmekte ve kendilerine yönelik sosyal inceleme başlatılmaktadır. Başvuru yoğunluğu dikkate alınarak ÇSHAB İl Müdürlükleri bu süreyi altı ay daha uzatma hususunda yetkiye sahiptir. Sosyal inceleme aşamasında her türlü belge istenebilmektedir. Müracaat edenlerle en az beş görüşme gerçekleştirilerek kapsamlı bir sosyal inceleme raporu yetkili sosyal hizmet uzmanı tarafından hazırlanmakta ve başvuranlara olumlu veya olumsuz kanaat yazılı olarak bildirilmekte ve kanaat olumlu ise başvuru sıraya alınmaktadır.

İşleme konulan müracaatlar haklı gerekçe gösterilmesi ve bunun kabul edilmesi halinde ÇSHAB İl Müdürlüğü başvuruyu belirli bir süre askıya alabilmektedir. Başvurunun askıdan kaldırılabilmesi için yeniden sosyal inceleme yapılmakta ve bu inceleme sonucunda rapor doğrultusunda dosyanın işleme konulup konulmayacağına karar verilmektedir.

5. TÜRKİYE'DE VE YURT DIŞINDA EVLAT EDİNDİRMEK İÇİN MÜRACAAT SONRASI YAPILACAK İŞLEMLER VE DEVLETLERARASI EVLAT EDİNDİRME DURUMU

84

İİBF Dergi
35/2
Aralık
December
2016

Evlat edinmeye ilişkin yapılan başvurular neticesinde başvuruya ilişkin kabul, askıya alma, işlem den kaldırma veya ret kararı verilebilmektedir. Tüm bu kararlara ilişkin müracaat edenlere tebligat yasası gereğince yazılı bildirim yapılmakta ve askıya alma veya ret kararına yönelik muhatap kişi(ler) ÇSHAB İl Müdürlüğü nezdinde on beş gün içerisinde itiraz haklarını kullanabilmektedir. Bu itiraz, ÇSHAB İl Müdürlüğü bünyesindeki İtiraz Komisyonu tarafından en geç bir ay içerisinde değerlendirilmekte ve karar muhataplarına yazılı olarak bildirilmektedir (KEEAFYİT 13. Md.). Bu itirazın kabul edilmemesi halinde 1982 Anayasası'nın 125. maddesi gereğince idarenin her türlü eylem ve işleminin yargı denetimine tâbi olduğu hususu doğrultusunda, itiraza yönelik idari yargıda dava açılabilir.

Evlat edinilecek çocukların sıralamasında çocukların yaşı, cinsiyeti, sağlık durumu, kardeşinin olması halinde bununla birlikte istenmesi gibi hususlar dikkate alınmaktadır. Kardeşlerin birlikte evlat edindirilmesi genel bir uygulama olmakla birlikte bunun mümkün olamaması halinde, kardeşlerin mümkün olduğunca birbirlerine yakın yerleşim yerlerine evlatlık olarak verilmesi ve birbirleriyle görüşme imkânına sahip olan kişi(ler)in yanına yerleştirilmelerine özen gösterilmektedir. Eğer evlat edinecekler kardeşi olan küçüğü birlikte evlat edinme hususunda başvuruda bulunmuşlarsa bahsi geçen sıralamaya dikkat edilmeyebilmektedir.

Evlat edinilen çocuk(lar) evlat edinen kişinin (tek başına) veya kişilerin (eşlerin) yanına "Evlat Edinme Öncesi Geçici Bakım Sözleşmesi" ile yerleştirilmektedir. Bu sözleşme ile birlikte çocuk ve evlat edinenler bakım ve eğitim itibarıyla en az bir yıllık izlemeye

*Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı'nın Çocuklar Açısından
Evlat Edindirme Hizmeti*

alınmaktadır. İzleme süresi içerisinde evlat edinen kişi veya evli çiftlerin evlat edinilecek çocuğa yönelik aile ilişkileri, eğitime kapasitesi veya yeteneği, çocukla olan ilişkiler vb. açılardan sosyal hizmet uzmanı tarafından değerlendirmeye alınmaktadır. Bu izleme süreci üçer aylık dilimlere bölünerek izleme raporları ile somut hale getirilmektedir. Belirtmek gerekir ki ÇSHAB İl Müdürlükleri tarafından uzman personeli (genellikle sosyal hizmet uzmanı) aracılığıyla yapılan izlemede evlat edinenin veya edineceklerin evlat edinilecek çocuğa yönelik tutum ve davranışları açısından İl Müdürlüğünün gerekli görmesi halinde danışmanlık ve rehberlik hizmeti de verilebilmektedir. Bir yıllık izleme süresinde (geçici bakım sürecinde) evlat edineceklerin (edinenin) çeşitli nedenlerle (görevlendirme, tatil vb.) kısa süreliğine il dışına çıkmaları söz konusu olduğunda, makul bir süre içerisinde önceden il müdürlüğüne şahsen ve yazılı olarak müracaat edilmekte ve il müdürlüğü bu istemi kabul ederse çocuk evlat edinen(ler)le il dışına çıkabilmektedir. Bu hususta yurt dışına çıkma söz konusuysa nihai kararı ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü vermektedir. Yurt dışında izlemeyi gerektirecek kadar uzun kalınması halinde (bir yıldan az olmak kaydıyla) izlemenin yurt dışında yapılabilmesi için merkezi makam ilgili devletin merkezi makamı ile işbirliği yapmakta, izlemenin sürdürülmesini sağlamakta ve düzenlenen raporların gönderilmesini talep etmektedir. Böyle bir durumda, evlat edinen(ler) izlemenin yapılması ve düzenli olarak hazırlanacak raporların ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne iletilmesinden sorumludur.

Bir yıllık izleme sonucunda çocuğun evlatlık verilebilmesi için hukuki prosedürün tamamlanması gerekmektedir. Bu anlamda evlatlıkla ilgili dosya bir yıllık izleme süresini takiben sosyal inceleme raporunu da içerecek şekilde bir ay içerisinde tamamlanmakta ve ilgili mahkemede dava açılmak üzere sevk edilmektedir. Mahkemenin olumlu yönde karar vermesi durumunda bu karar mahkeme tarafından on gün içerisinde ilgili yerin nüfus müdürlüğüne iletilmektedir.

Evlat edinilen küçüğe evlatlık olarak alındığının evlat edinen(ler) tarafından söylenmesi çocuğun ileride yaşayabileceği olumsuzluklara karşı özgüveni açısından önemli olmaktadır. Bu konuda çocuk açısından söylenmesi gereken yaş aralığının 4-6 olduğu genellikle kabul edilmektedir. Bu konuda gerekmesi halinde yetkili sosyal

hizmet uzmanından danışmanlık niteliğinde destek hizmetinin alınması da son derece önemlidir.

Evlatlık işlemleri normal şartlarda gizlilik esasına dayanmaktadır. Zira konuya ilişkin Medeni Kanununun 314. maddesinin son bendi gereğince evlat edinmeye yönelik belgeler, bilgiler ve kayıtlar ancak yetkili mahkeme kararıyla veya evlat edinenin istemiyle açıklanabilmektedir. Evlatlık verilen çocuğun ebeveynlerinin zamanla ortaya çıkararak çocuğu aramaları mümkündür. Bu durumda çocuğun alınabilmesi ancak mahkeme kararını gerekli kılması nedeniyle, evlat edinmeye ilişkin dosya ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından tesis edilen ve çocuğun yüksek yararının dikkate alındığı gerekçeli raporla ve gizli kaydıyla ilgili mahkemeye gönderilmektedir. Diğer yandan belirtmek gerekir ki ana babaya ait olan haklar ve üstlenilen yükümlülükler evlat edinene geçmektedir. Eğer evlat edinilen küçük ise (ergin ise evlat edinilme esnasında kendi isteğine bağlıdır) evlat edinenin soyadını almaktadır. Çocuğun adının değiştirilmesi evlat edinenin iradesine bağlıdır. Evli çift tarafından evlat edinilen küçük ayırt etme yeteneğinden yoksunsa çocuğun nüfus kaydına evlat edinenlerin adları ana ve baba olarak yazılmakta, evlatlığın miras dâhil olmak üzere diğer haklarına hanel gelmemesi ve aile bağlarının devam etmesi gayesiyle evlatlığın önceki (asıl) aile kütüğü ile evlat edinen(ler)in aile kütüğü arasında bağ kurulmaktadır. Tek kişinin evlatlık edinmesi söz konusu ise yine aynı yöntem uygulanmaktadır. Diğer yandan evlat edinmeye ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararı da her iki nüfus kaydına işlettirilmektedir.

Devletlerarası evlat edinmeye veya edindirmeye ilişkin yukarıda belirttiğimiz “Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme”nin ve “Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük”ün ilgili düzenlemeleri dikkate alınarak işlem yapıldığını belirtmek gerekir. Aslında devletlerarası evlat edinmedeki esas kural, çocuğun Türkiye’de evlat edindirme gayesiyle yerleştirilme imkânının bulunmaması ve küçüğün yüksek yararının gözetilmesi olmaktadır. Türkiye’deki merkezi makam, kabul eden devletin merkezi makamına evlat edinecek kişi(ler) (aile, sağlık durumu, sosyal çevre vb.), evlat edinme/edindirme nedenleri hakkında ayrıntılı sosyal inceleme raporunu ve ilgili belgelerin yer aldığı dosyanın hazırlanmasını istemektedir. Bu dosyanın alınmasını takiben yapılacak inceleme sonucunda kabul eden devletin merkezi makamınca müracaatçı

*Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı'nun Çocuklar Açısından
Evlat Edindirme Hizmeti*

kişilere evlatlık verilmesinde sakınca bulunmadığının onaylanması durumunda ilgili dosya sıralamaya alınmaktadır. Dosyanın ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne gönderildiği tarih çocuğun yerleştirilmesi sıralamasında dikkate alınmaktadır. Böyle olmakla birlikte ikameti veya ikametgâhı yurtdışında bulunan Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşları ile doğum yoluyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin asli vatandaşı olmalarına rağmen Türk Vatandaşlık Kanununun ilgili düzenlemelerine istinaden izinle vatandaşlıktan çıkanlara ve çocukla kültürel, sosyal, lisan gibi konularda yakınlığı bulunan kişiye veya evli kişilere sıralamada öncelik verilebilmektedir.

Belirtmek gerekir ki devletlerarası evlat edinme müracaatlarında dosyanın hazırlanması süreci kabul eden devletin iç mevzuatına bağlıdır. Kabul eden devletin evlat edinmeye ilişkin olumsuz görüş belirtmesi veya karar alması halinde müracaat dosyası işlemde kaldırılarak kapatılmaktadır. ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (merkezi makam olarak) tarafından kabul eden devletin merkezi makamına dosya gönderilirken bu dosyada çocuğa ait korunma kararı örneği, nüfus cüzdanı örneği, terk ise emniyet birimlerine ait tutanak(lar), Medeni Kanununun 309. veya 311. maddeleri (ana-baba rızasıyla ilgili olarak) itibarıyla yetkili mahkemeler tarafından tesis edilen karar örnekleri, sağlık ve sosyal inceleme raporu, yurtdışına çıkamaya yönelik veli veya vasi izni, çocuğun kabul eden devletin ülkesine girme veya burada bir yıllık sürede kalacağına ilişkin belge veya vize ve çocuk için özel evraklar (fotoğraf vb.) yer almaktadır. ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, evlat edinilecek çocukla ilgili ayrıntılı rapor düzenlemekte ve bu raporda çocuğun kimliği, evlat edinilmeye uygunluğu, sağlık geçmişi (ailesi dâhil), sosyal çevresi, özel ihtiyaçları, vatandaşlık durumu, dil, din, kültür geçmişi, çocuğun yüksek yararı vb. hususlara değinilmektedir. Evlat edinme hususunda çocuğun teslimi yapılmadan önce ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak merkezi makam ve kabul eden devletin merkezi makamının anlaşmış olmaları şarttır. Ayrıca çocuğun kabul eden devletin ülkesine evlat edinecek kişi veya eşlerle gidebilmesi için gerekli belgeler kabul eden devletin merkezi makamı tarafından Türkiye'deki ilgili konsoloslukuna iletilmektedir (KEEAFYİT 16. Md.).

Yukarıdaki aşamaların tamamlanmasıyla birlikte devletlerarası evlat edinmede bundan sonra çocuğun evlat edinenlere teslimi ve izleme

süreci başlamaktadır. Evlat edinilecek çocuğa bir yıllık bakım ve eğitim için geçici bakım sözleşmesinin imzalanması sağlanmakta, ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün gözetim ve denetiminde çocuk evlat edinen(ler)e teslim edilmektedir. Çocuğun evlatlık verildiği devletin merkezi makamından gerekmesi halinde bir yıllık izleme sürecinde sağlık ve eğitim takibi yetkisiyle sınırlandırılmış bir temsilcinin atanması talep edilebilmektedir. Bir yıllık süre içerisinde evlat edinen kişi(ler) gönderen ve kabul eden devletin merkezi makamının izni veya bilgisi olmadan ülke dışına çıkamamaktadır. ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, kabul eden devletin merkezi makamından gerek evlat edinen gerek edinilen küçük için periyodik izleme yapılmasını ve bu konuda düzenlenen rapor veya raporların kendisine gönderilmesini istemektedir (KEEAFYİT 17. Md.).

88

İİBF Dergi
35/2
Aralık
December
2016

Bahsi geçen raporlar itibarıyla çocuğun yüksek yararı da dikkate alınarak bu çocuğun evlat edinen(ler)in yanında sürekli kalmasının uygun olmadığı tespit edilirse, ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, kabul eden devletin merkezi makamından küçüğün geri alınması ve geçici bakımının sağlanması talep edilmektedir. Bu konuda kabul eden devletin merkezi makamı ile istişarede bulunularak ve işbirliği gerçekleştirilerek yukarıda evlatlık vermede öncelik verileceği belirtilen kişi veya evli çiftlerin yanına gecikmeksizin yerleştirilmesi ve uzun süreli bakım imkânları araştırılmaktadır. Eğer bu son durum mümkün olamıyorsa ve çocuk ayırt etme yeteneğine sahipse çocuğun oluru/rızası da alınarak Türkiye'ye güvenli bir şekilde dönüş yapması sağlanmaktadır (KEEAFYİT 18. Md.).

Bir çocuğun yasa dışı bir şekilde evlat edinilmesi Türk Ceza Kanununun 231. maddesi itibarıyla yasaklanmıştır. Zira böyle bir durum çocuğun soy bağının değiştirilmesi veya gizlenmesi anlamına gelmektedir.

Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzüğün 21. maddesi gereğince evlat edinmek gayesiyle başvuran kişinin hayatını kaybetmesi veya ayırt etme gücünü kaybetmesi halinde diğer koşulların bu durumdan etkilenmemesi ve çocuğun yüksek yararının bunu gerektirmesi durumunda evlat edinmeye engel olmayacağını düzenlemektedir. Bu düzenlemenin sorunlu olduğunu belirtmek gerekir. Öncelikle ölen kişinin tek başına mı yoksa çift olarak müracaat edenlerden birisi mi

*Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı'nın Çocuklar Açısından
Evlat Edindirme Hizmeti*

olduğu açık değildir. Ayrıca düzenlemede bahsedildiği gibi ölen kişinin tek başına evlatlık edinen kişi olduğunu kabul ettiğimizde, evlat edinecek çocuk da çok küçükse bu durumun evlat edinmeyi anlamsızlaştırdığını vurgulamak gerekir. Diğer yandan evlat edinenin ayırt etme gücünü kaybetmesi evlat edinen itibarıyla yaratabileceği tahribat da önemli olabilir. Böyle olmakla birlikte ilgili maddede devam eden düzenlemede oluşan yeni durumda (evlat edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi) çocuğun yüksek yararının olumsuz yönde etkilenip etkilenmediğinin sosyal inceleme raporuyla tespit edilmesi ve bu raporla birlikte hazırlanan dosyanın (gerekli evraklar, çocuk ayırt etme gücüne sahipse kendisiyle yapılan görüşme raporu vb.) ilgili mahkemeye iletilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Evlat edinileni ilgilendiren aile ve miras konusunda açılan davalarda evlat edinilen çocuğun hak kaybının önlenmesi amacıyla ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü her türlü hukuki desteği sağlamaktadır (KEEAFYİT 22. Md.). Medeni Kanununun 317. maddesi gereğince mevzuata dayalı bir sebep olmaksızın ve yine Medeni Kanununun 309. maddesi ve devamında (ana ve babanın rızası vb.) rıza alınmamışsa, rızası alınmayan kişi veya kişiler çocuğun yüksek yararı bundan etkilenmeyecekse ilgili mahkeme veya hâkimden evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını (Koç, 2015: 363-387) talep edebilmektedir. Bu konuda ÇSHAB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü veya buna bağlı yetkilendirilen birimler çocuğun yüksek yararının zedelenip zedelenmediğine ilişkin sosyal inceleme yaptırmakta ve bu inceleme sonucunda hazırlanan rapor (küçük ayırt etme gücüne sahipse kendisiyle yapılan görüşme raporu da dâhil olmak üzere) ile diğer belgeler ilgili mahkeme veya hâkime sunulmaktadır (KEEAFYİT 23. Md.).

SONUÇ

Yukarıda genel olarak aktardığımız ÇSHAB'ın çocuklara ilişkin evlat edindirme hizmetinin ana gayesi çocuğun yüksek yararının gözetilmesi, temel haklarının güvence altına alınması, kaçırılmasının, satılmasının kısacası ticaretinin yapılmasının önlenmesi, öncelikle kendi ülkesinde evlat edindirilmesinin sağlanması ve son aşamada devletlerarası işlem(ler)le evlatlık verilmesi olmaktadır.

Bahsettiğimiz bu hususların aksine bir durumun oluşması, her şeyden önce çocuk hakları ihlali anlamına gelmektedir. Çocukların yüksek yararı doğrultusunda Türkiye'deki mevzuatın genel anlamda yeterli olduğu kabul edilse bile, uygulamada bu hususa uygulayıcıların riayet etmesi de son derece önemlidir. Öyle ki gelişen teknoloji, iletişim araçlarının artması/gelişmesi, toplumlararası sınırların tümüyle kontrol edilmesinde oluşan yetersizlikler vb. durumlar ne yazık ki çocuk kaçırmalarını daha da kolaylaştırmaktadır.

ÇSHAB, çocuklara ilişkin sunduğu hizmetlerden olan evlat edindirme hizmetinde öncelikli olarak çocuğun yüksek yararının gözetilmesi doğrultusunda bünyesinde mesleki anlamda iyi yetişmiş/yetiştirilmiş uzman elemanları (sosyal hizmet uzmanı/sosyal çalışmacı vb.) istihdam etmek zorundadır. Bu hususta olabilecek zafiyet veya eksiklik kuşkusuz çocuğun yüksek yararını zedeleyici nitelikte olacaktır.

*Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı'nun Çocuklar Açısından
Evlat Edindirme Hizmeti*

KAYNAKÇA

Aykaç, Alper Can (2009). "Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Gözden Geçirilmiş Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ne Dair", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 80 (21), 389-404.

Gemalmaz, Mehmet Semih (2003). *Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş*, 4. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

Gemalmaz, Mehmet Semih (2010). *Ulusalüstü İnsan Hakları Hukuku Belgeleri*, II. Cilt, İstanbul: Legal Yayınları.

Koç, Evren (2015). "HMK ve TMK Çerçevesinde Evlat Edinme ve Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması Davasına İlişkin Bazı Tespitler", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, LXXIII (1), 363-387.

Reçber, Bircan (2018). "İnsan Hakları ve Sosyal Adalet Açısından Devletin Çocuklara ve Kadınlara Yönelik Sunduğu Hizmetler: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çalışanları Örneği", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

<https://www.coe.int/fr/web/conventions/full-list> (e.t.: 03.10.2018).

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180710-1.pdf>.
(e.t.: 13.10.2018).

http://www.un.org/fr/documents/view_doc.asp?symbol=A/RES/41/85
(e.t.: 10.10.2018).

<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5049.html> (e.t.: 05.10.2018).

SUMMARY

The issue of adoption is a comprehensive issue. It should be noted that this issue is especially important in terms of the legal aspect in Turkey. The Ministry of Family, Labour and Social Services (ÇSHAB), provides adoption services for the children in which the institution includes. Since people are kidnapped for organ trade, protecting children has become more important. Due the fact that there are some legal holes, or officials purposely conduct illegal actions, children are adopted, and used for this illegal trade the case of which the procedures for adoption of children and the subsequent monitoring process become more important. In fact, the fundamental rule in actions related to children is the principle of the best interests of children. This principle has been universally accepted.

92

İİBF Dergi
35/2
Aralık
December
2016

Should ÇHSAB's main aim is to protect the best interests of children, then, in addition to improving its rules, the Ministry should benefit from expert staff (especially from social service expert/social worker etc.). Turkey should train such experts in higher education institutions. The quality of academic staff in higher education institutions is directly related to the adoption service of the Ministry. It should be noted that a service in society can actually show the general situation of that society. Therefore, the adoption of the ÇSHAB should be considered in line with this idea.